

مقام‌ها و اعلام دارایی‌ها توسط مقام‌های دولتی استفاده می‌کند تا در خصوص مهار فساد توسط دولت قضاوت کند. شاخص‌ها و ارکان مورد استفاده برای برآورد شاخص حکمرانی پایدار در جدول شماره ۳، ارائه شده است.

شاخص‌های حکومت‌داری فعالیت می‌کنند. این بنیاد با بررسی حسابرسی از هزینه‌های دولت، قوانین و مقررات تأمین مالی احزاب، دسترسی شهروندان و رسانه‌ها به اطلاعات، شفافیت سیستم تدارکات عامه، پاسخگویی

جدول ۳- شاخص‌ها و ارکان حکمرانی پایدار

حکومت‌داری		دموکراسی	عملکرد سیاسی		
ظرفیت پاسخگویی	ظرفیت اجرایی	فرآیندهای انتخاباتی	سیاست‌های زیست‌محیطی	سیاست‌های اجتماعی	سیاست‌های اقتصادی
- صلاحیت مشارکت شهروندان - ساختار نظارتی قانون‌گذاران - مشارکت احزاب و انجمن‌های ذی‌نفع	- هماهنگی‌های بین‌سازمانی - ابزار مبتنی بر شواهد - مشورت با کنشگران اجتماعی - سیاست‌های ارتباطی - اصلاحات سازمانی - قابلیت توافق و سازش - سیاست‌های اجرا	- دسترسی به اطلاعات - حقوق مدنی و آزادی سیاسی - حاکمیت قانون	- محیط زیست - حفاظت از محیط زیست جهانی	- آموزش - تأمین اجتماعی - سلامت - خانواده - بازنشستگی - یکپارچه‌سازی - زندگی امن - نابرابری جهانی	- بازار کار - مالیات - بودجه - نظام مالی جهانی - نوآوری و تحقیق

مأخذ: Transformation Index of the Bertelsmann Stiftung

- ✓ چرایی برگزیدن برخی مقام‌ها توسط دولت که تخصص و مهارت لازم را ندارند.
- ✓ وجود یا نبود حسابرسی مستقل از مدیریت امور مالی دولتی.
- ✓ وجود یا نبود پرداخت رشوه به منظور تأمین قرارداد و به دست آوردن منافع!

۱-۶- ادراک درجه فساد در بین دولتمردان توسط

بخش عمومی

خانه آزادی یک ارگان مستقر در آمریکا است. این ارگان از جمله سازمان‌هایی است که در خصوص ادراک بخش عمومی از درجه فساد در بین دولتمردان تحقیق می‌کند و در این راستا جوانب مختلفی را در نظر می‌گیرد و برپایه آنها شاخصی برای فساد ارائه می‌کند. در شکل شماره ۱، فهرست موارد مدنظر این سازمان در سنجش فساد ارائه شده است.

۱-۵- بررسی فساد در بخش دولتی

واحد اطلاعات اقتصاددانان در سال ۱۹۴۶ به‌عنوان یک سازمان تحقیقاتی برای روزنامه اکونومیست تأسیس شد. از همان سال، روزنامه اکونومیست به یک شرکت تحقیقاتی و مشاوره‌ای جهان تبدیل شده است و هوش تجاری را برای سیاست‌گذاران در سراسر جهان تولید می‌کند. سازمان اکونومیست به بررسی فساد در بخش دولتی در ابعاد مختلفی می‌پردازد که عبارت‌اند از:

- ✓ وجود یا نبود رویه‌های روشن و حساب‌دهی در راستای تخصیص و استفاده از وجوه عمومی.
- ✓ استفاده یا عدم استفاده وجوه عمومی توسط وزرا/ مقام‌های دولتی برای اهداف سیاسی خصوصی یا حزبی.
- ✓ عدم پاسخگویی به برخی از جریان‌های مالی در دولت.
- ✓ سوءاستفاده عمومی از منابع عمومی.

شکل ۱- موارد مدنظر بنیاد خانه آزادی برای تخمین میزان فساد در بین دولتمردان

مأخذ: مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری.

۲- ارزیابی و بررسی شاخص‌های جهانی

در بخش‌های قبل برخی شاخص‌های بین‌المللی ارائه شده برای فساد بیان شدند. نخستین نکته‌ای که در خصوص این شاخص‌ها مطرح بوده، این است که هرکدام از شاخص‌های ارائه شده تنها برخی از جوانب فساد را مدنظر قرار می‌دهند و یک شاخص واحد که تمام موارد و زوایای فساد را مورد توجه قرار دهد، وجود ندارد. البته، جمع‌آوری تمام اطلاعات در خصوص فساد در کشور کار بسیار زمان‌بر و هزینه‌بری است و در عمل غیرممکن به نظر می‌رسد، اما اگر بتوان یک شاخص فساد طراحی کرد که بسیاری از زوایای مربوط را مورد توجه قرار دهد، این شاخص قابل اتکاست. از سوی دیگر، همان‌طور که بیان شد، برخی بر این باور هستند که شاخص‌های ارائه شده از سوی سازمان‌های یادشده با منظور سیاسی و غرض‌ورزی ارائه می‌شوند. اگر این موضوع را بپذیریم، بنابراین، نمی‌توان به این شاخص‌ها به‌منظور پی بردن میزان فساد یا میزان موفقیت در مهار فساد اتکا کرد. یکی از ایرادهای موجود در بخش تحقیقاتی کشور هم نداشتن مرکزی برای بومی‌سازی شاخص است. در صورتی که

بتوان هر شاخصی را با توجه به تمام اطلاعات در دسترس تولید کرد، آن شاخص قابلیت اتکا را برای تحقیقات و حتی سیاست‌گذاری دارا خواهد بود.

جمع‌بندی و راهکارها

گزارش حاضر در خصوص بررسی سنجش فساد اداری و اقتصادی است. در این گزارش، به‌منظور بررسی نحوه سنجش و اندازه‌گیری فساد در دنیا، برخی شاخص‌های فساد ارائه شدند و پارامترهایی که در اندازه‌گیری آنها توسط سازمان‌های ذی‌ربط استفاده می‌شد، بیان شد. سازمان شفافیت بین‌المللی هر ساله برای ارائه شاخص ادراک فساد از ۱۳ منبع از جمله: رتبه‌بندی‌های حاکمیت بانک توسعه آفریقا، شاخص‌های مدیریت پایدار بنیاد برتلسمن در آلمان، شاخص تحولات بنیادین بنیاد برتلسمن در آلمان و... استفاده می‌کند و فعالیت‌های غیرقانونی مانند منحرف کردن بودجه‌های دولت، استفاده از جایگاه دولتی برای منافع شخصی، پارتی‌بازی در خدمات شهری و... را مدنظر قرار می‌دهد. این سازمان نخستین شاخص ادراک فساد را در سال ۱۹۹۵ ارائه کرد.

فساد در بخش‌های دولتی در کنار بررسی وضعیت نهادی، پاسخگویی مجریان به نهادهای ناظر و کارمندان در خصوص عملکردشان، دسترسی جامعه مدنی به اطلاعات مربوط به امور عمومی و تسخیر دولت با واگذاری محدود منابع را نیز مورد توجه قرار می‌دهد.

سازمان‌های دیگر مانند بنیاد برتلسمن، خانه آزادی و مؤسسه اکونومیست از جمله سازمان‌هایی هستند که فعالیت‌هایی را در زمینه بررسی و تخمین میزان فساد انجام می‌دهند.

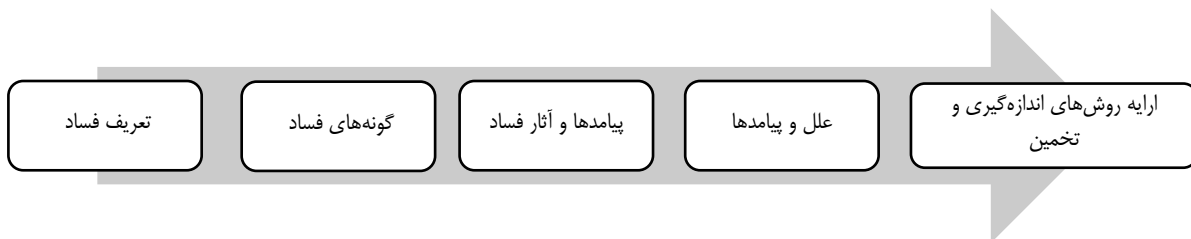
- **بومی‌سازی شاخص:** یکی از راهکارهای پیشنهادی شاخص‌سازی و بومی‌سازی شاخص‌های فساد است. بدین منظور پیشنهاد می‌شود برای بومی‌سازی شاخص گروهی تحصیل‌کرده و دارای تجربه تحقیقاتی و پژوهشی در زمینه فساد اداری و اقتصادی تشکیل شود و مراحل را برای ساخت شاخص فساد در ایران به ترتیب اولویت به انجام برساند. مراحل بومی‌سازی شاخص در کشور در شکل شماره ۲، ارائه شده است.

شاخص دیگری که توسط سازمان شفافیت بین‌المللی ارائه می‌شود، شاخص تمایل به پرداخت رشوه نام دارد که برای ارائه این شاخص از روشی موسوم به بارومتر فساد جهانی که یک نظرسنجی گسترده است، استفاده می‌شود.

بانک جهانی نیز هر ساله شاخصی به نام شاخص کنترل فساد را برای حدود ۲۰۰ کشور ارائه می‌دهد که برای تخمین این شاخص از مواردی مانند فساد در بین مقام‌های دولتی، پرداخت‌های نامنظم در صادرات و واردات، سطح فساد بین اداره‌ها و مشاغل محلی، میزان درگیری مقام‌های دولتی به فساد، فراوانی رشوه توسط خانوار در امور آموزشی، پاسخگویی، شفافیت و فساد در مناطق روستایی و... استفاده می‌شود.

بانک توسعه آفریقا از دیگر سازمان‌هایی است که وضعیت نهادی کشورها را با استفاده از سیاست‌های اقتصادی و ساختاری کلان و سیاست‌های اجتماعی و توسعه مورد ارزیابی قرار می‌دهد و برای تخمین میزان

شکل ۲- مراحل بومی‌سازی شاخص در ایران

جمع‌آوری شوند. آثار و پیامدهای هر نوع از فساد در جامعه مشخص شود. سپس، با عنایت به درجه اهمیت هر نوع فساد در جامعه و با توجه به آثار و پیامدهایی که هر فعالیت غیرقانونی می‌تواند به دنبال داشته باشد (و با استفاده از مدل‌های اقتصادی)، شاخص فساد تخمین زده شود.

همان‌طور که در شکل شماره ۲، مشاهده می‌شود، به‌منظور بومی‌سازی شاخص در ایران، ابتدا باید تعاریفی که برای فساد ارائه شده است، گردآوری شوند، سپس، گونه‌های مختلف فساد موجود یا فعالیت‌هایی که احتمال می‌رود در زمره فعالیت‌های غیرقانونی باشند، شناسایی و